

УДК 622.272(083.96)

Кириченко М.Т., к.т.н., викладач, Богоуцький С.Ю., магістр, НТУУ «КПІ», м. Київ, Україна

МЕТАН ВУГІЛЬНИХ ШАХТ ЯК ПРОБЛЕМА БЕЗПЕКИ ТА ДЖЕРЕЛО ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ

Видобуток вугілля в Україні характеризується складними гірничо-геологічними умовами залягання вугільних пластів, зокрема, великою глибиною, незначною потужністю пластів, високою металоносністю пластів і вміщуючих порід, небезпекою раптових викидів метану та вугілля, небезпекою за вибухами вугільного пилу та ін. Переважна більшість шахт – газові. На багатьох вугільних шахтах, перш за все Росії, Китаю і України метан є головним чинником вибухів із смертельними наслідками.

Загалом проблему метановиділення можна розглядати в чотирьох аспектах. *Перший аспект* - це безпека проведення гірничих робіт на газових шахтах. Для боротьби з небезпечними скупченнями метану на шахтах із високим метановиділенням застосовують інтенсивне провітрювання гірничих виробок, дегазацію розроблюваних пластів, суміжних пластів і пропластків (супутників), вміщуючих порід і виробленого простору в цілому.

Другим аспектом проблеми високого метановиділення є штучне зниження продуктивності виймальних машин, навантаження на очисні вибої та шахту за газовим фактором, що суттєво погіршує техніко-економічні показники роботи шахт.

Третій аспект проблеми – це забруднення атмосфери. Основна частина метану, розбавленого у вихідному струмені шахти до концентрації 0,5...0.75 %, викидається в атмосферу вентиляторами головного провітрювання. Значна частина вже вилученого з використанням дегазації газу з вмістом метану до 25-30 % також викидається в атмосферу, що наносить значну шкоду навколишньому середовищу: метан належить до одного з шести газів, що створюють парниковий ефект. Причому викид однієї тони метану наносить таку шкоду, як викид 21 тони CO₂.

І, нарешті, *четвертим аспектом* проблеми (позитивним аспектом) є можливість використання вловленого при дегазації (коптованого) шахтного метану для потреб промислових підприємств і побутових споживачів, частково компенсуючи таким чином невістачаючі Україні об'єми природного газу.

За оцінками фахівців встановлено, що у 2000- 2007рр. на шахтах України при річному видобутку біля 80 млн. т рядового вугілля загальний об'єм метановиділення склав по різних оцінках 1800...2060 млн. м³, у тому числі каптовано дегазаційними установками 13...18 %, з яких лише 4...7 % використано.

Тож основною проблемою утилізації метану залишається можливість його збагачення шляхом підвищення концентрації в каптованій суміші, перш за все у вибухонебезпечному діапазоні (4..16%) до 30 % і більше. Деякі надії у цьому напрямку дають відомості про використання для видалення з метано-повітряної суміші метану за допомогою газорідних сепараторів.

Метою нашого дослідження було довести доцільність застосування дегазації пластів і вугленосного масиву не тільки для підвищення безпеки праці, а й з отриманням економічного зиску на шахтах України з обмеженими об'ємами метановиділення (на Західному блоці шахти «Шахтарська-Глибока») при комплексному вирішенні проблеми.

В цілому застосування дегазації пласта, вміщуючого масиву і особливо виробленого простору суттєво зменшує вірогідність утворення вибухонебезпечних ситуацій і дозволяє збільшити допустиме по газовому фактору навантаження на лаву при металоносності 20 м³/т с.б.м. більш ніж удвічі – з 556 до 1200...1400 т/добу. Для Західного блоку, розташованого за межами технологічного комплексу шахти і населеного пункту, доцільним може бути варіант

утилізації кондиційного метану із застосуванням контейнерних теплоелектростанцій (КТЕС).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Безпflug Г.Л. Об эффективности ТЭС на шахтном газе / Г.Л. Безпflug, В.В. Касьянов // Уголь Украины. – 2007. – №8. – С. 46-47.
2. Безпflug Г.Л. Экономическая оценка различных технологий утилизации метана / Г.Л. Безпflug, В.В. Касьянов // Уголь Украины. – 2008. – №1. – С. 47-48.
3. Булат А.Ф. О проблеме энергетической переработки метана угольных месторождений / А.Ф.Булат, И.Ф. Черемис // Уголь Украины. – 2002. – №6. – С. 6-9.
4. Кауфман Л.Л. Добыча горючих газов угольных месторождений. Обзор зарубежного опыта/ Л.Л. Кауфман, Н.И. Кулдыркаев, Б.А. Лысиков.– Донецк: Вебер, 2007.– 292 с.
5. Метан угольных шахт Украины: производственный и инвестиционный потенциал шахт Донбасса / Д.Р. Триплет, А.Э. Филиппов, А.А. Писаренко.– К.: Логос, 2000. – 132 с.
6. Сургай М.С. Вугільна промисловість та навколишнє середовище / М.С. Сургай, В.А. Куліш, Ю.С. Кузін // Уголь Украины. – 2008. – №11. – С28-31.

УДК 624.131

Кравець В.Г., д.т.н., проф., зав. каф. ГБГТ, Зуєвська Н.В., к.т.н., доц., Волик Ю.В., асп., каф. ГБГТ, НТУУ «КПІ», м. Київ, Україна

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ АРМУВАННЯ ПРОСАДНОГО ҐРУНТУ ЩЕБЕНЕМ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИБУХУ ЦИЛІНДРИЧНОГО ЗАРЯДУ

Задачі з дослідження особливостей взаємодії проникаючого тіла і природного середовища часто виникають на практиці. Теорія удару з великими швидкостями вперше була розроблена К.П. Станюковичем, Х.А. Рахматуллінім, Зельдовичем і Райзером [1 - 3]. Цій темі присвячені численні дослідження [4,5], де приймаються різні гіпотези про взаємодіючі об'єкти.

В роботі розглядається математична модель проникнення щебеню в ґрунтовий масив при динамічному впливі на нього вибуху циліндричного заряду ВР (рис.1), що дозволяє описувати напружено-деформований стан ґрунту і частинок щебеню при різних фізико-механічних і геометричних параметрах аналізованих об'єктів.

При цьому процес розбивається на два етапи. На першому етапі розглядається рух частинок щебеню і продуктів вибуху при миттєвій хвильовій детонації. На другому досліджується процес руху щебеню та ґрунту.

Постановка задачі про метання щебеню в ґрунт за допомогою вибуху циліндричного заряду ВР здійснювалася наступним чином. Щоб виключити вплив кінців заряду і нерадіальність розльоту продуктів детонації, заряд вважався нескінченним, а детонація - миттєвою. Після вибуху заряду ВР продукти детонації (ПД) розширюються і захоплюють за собою частки щебеню, прискорюючи і прогріваючи їх до високої температури. Після того як продукти вибуху досягають кордону з ґрунтом, виникає відображена ударна хвиля, яка призводить до гальмування частинок. Ступінь гальмування визначається параметрами відбитої хвилі і частинок щебеню. Очевидно, що більш дрібні частинки повинні відчувати більш сильне гальмування.

Розліт продуктів детонації повинен описуватися стандартними рівняннями динаміки суцільного середовища, що стискається.